

W A L W E

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 1

September 1921

I. aasta aäk

Sisu: Nende, teie eneste ja teie järeltulijate pärast. — Eesti Walwe Liidu põhjuskiri. — Wõta asi käsile! — Eesti kodanik ärka ja walwa! — Milles peitub see imejõud? — Kas see maa, see riik, kus elame, on „Eesti Wabariik“, mis pidi olema rajatud „õigusele ja seadusele“. — Soome suguharud kahelpool Soome lahte, kasutage soodsat siimapilku! — 22. september.

Nende, teie eneste ja teie järeltulijate pärast.

Nende pärast, kes seitsmesaja aasta eest suure wahwusega, waba kodu kaitsedes, wõitlustes ülewõimu vastu langesid, eneste weraga kalli kodumaa pinda kastes; *nende pärast*, kes seitsesada aastat kirjeldamata rasketes oludes elu edasi kandisid, kustumata lootusega tulewiku peale, mil kord kurnajate lossid põrmuks warisewad, orja ahelad mullaks muutuwad ja wabaduse päike musta orjaöö were ja higiga leotatud kodumaa pinnalt pühib; *nende pärast*, kes „kaugele nägid kodu kasawat“, kelle hingedest õrnad wärinad wäljaminnes aastasadasi tarretanud Eesti rahwa waimlist pinda liikuma ja lainetama panid, mille wägew kohin, awaldates end suurtes ülemaalistes laulupidudes, kostis Peipsi kaldalt Lääne mere kaldale; *nende pärast*, kes kolme aasta eest weiksetes salkades, kaitsud ja räbalad ihu kaiteks, külma ja nälga kannatades kodumaa ja oma rahwa wabaduse ja parema tulewiku eest toore metsliku ülewõimu vastu wõitlust algasid, jääkates seitsmesaja aasta eest katkenud esiwanemate kangelaselikkude tööd; *nende pärast*, kes „truuiks jäiwad isamaale wiimse were tilgani“, kellede weri jällegi rohkesti kodumaa pinda kastas, kellede purustatud werised kehad noorelt kodumaa mulla põue warisesid; *nende pärast*, kes kodumaa ja oma rahwa eest wõideldes raskeid haawu ja põlewat walu kannatasid ja nüüd purustatud liikmetega teie hulgas liiguwad, küll karkudel, küll puu ja kummi jalgadel, küll käteta ja mitmel wiisil kuulidest läbi puuritud, pimedaks ja kurdiiks tehtud; *nende kõikide pärast* wõtke asja tõsiselt, waadake eneste ümber, pange tähele ja mõtlege, kas tohib nii

olla ja elada, nii olla ja elada lasta, kui see praegu sünnib? Sadasid aastaid kestnud ootuse, lootuse ja kirjeldamata suurte kannatuste järele läks ometi wiimaks korda, määratud ohwrid kandes, kätte wõita wabadust ja iseseiswust, aga missuguse kohutawa ükskõiksusega wõetakse seda rahwa kõige kallimat warandust vastu ja missuguse andeksandmata hoolimatusega käsitatakse seda warandust, mille kättewõitmiseks kõige suuremat waewa ja werehinda rahwad liig kõrgeks ei pea. Kui ääreta kergemeelselt, igapäewastel askeldamistel ja isikliste mõnususte püüetel eneste meeli ja mõtteid wallata lastakse, kui andeksandmata juhtumit elatakse üle ajaloolised sündmused, mis ainult sadade aastate järele ette tulewad ja sadadeks aastateks rahwale elutee kindlaks määravad. Teie eneste ja teie järeltulijate pärast — wõtke käesolewat aega tõsiselt ja mõtlege järele, kuhu teie selkomeel jõuate ja missuguseid tagajärgi missuguse eluga enestele ja järeltulijatele saawutate, sest kui teie suuri riiklisi sündmusi nende wäärtuse kohaselt ja tõsiselt ei wõta, nii edasi elada lasete kui senni, kus iga kodanik ainult oma isiklise kasu seisukohalt riiklisi küsimusi hindab ja otsustab, ja wõimu käsitajaid walib ja wolitab; kus riiki ja riigi asutusi juhtima isikud endid walida ja wolitada lasewad selleks, et endi isiklisi mõnususi ja kasusi paremini ja täiema mõöduga saawutada, au ja kuulsust peale kauba, kuna tõsised riigi huwid nende ees teise järgu tähtsuse omandawad ehk üldise neist ei hooligi, siis kaowad läest kõik need määratumate were ohwritoga wõidetud suured warandused: w a b a d u s

— enesemääramise õigus — iseseisvus — demokraatiline riigikord, — ja selle suure waranduse eest antud ohwite, tuhandete haawatute ja surijate waluohked jääwad teile needmiseks, ning teie järeltulijad saawad teid mälestama põlguse ja wihaga. Kas tõesti kõigi selle peale hullumeelselt „wilastada“ tahate?

Kas tõesti igasugune arwusamuse ja enese minast kaugemale nägemise wõime on teilt kadunud? Kas on teid tõesti „pimedusega löödud“, et teie andi hukatust ei näeks ja hukka läheksite? Kodanikud awage eneste mõistus, wõtke meie asja tõsiselt, ärge pidage meie riigi elu, ega tema korraldamist naljamänguks, waid wõtke seda tõsiselt, „nende“, teie eneste ja teie järeltulijate pärast!

J. P.

Eesti Walwe Liidu põhjuskiri.

Eesti Walwe Liidu eesmärk ja ülesanne.

§ 1.

Eesti Walwe Liidu eesmärk ja ülesanne on wadwata, et raskete wõitlustega ja suurte ohwitega wõõraste wägiwallast wabastatud Eesti wõiks kaswada *tõeliseks wabadeks kodakondsete õigusriigiks, kus wabadust ja õigust puutumataks peetakse, seadust austakse.*

§ 2.

Selle eesmärgi teostamiseks: 1) walwab liit, et igasugused riigi ja rahwa huwide wastased teod, nagu riiklised kelmused, alikäomaksuwõtmised j. n. e., awalikkuse ette toodud ja karistatud saaks; 2) astub wõitlusesse riikliku ja seltskondliku elu igasuguste wäärnähtuste wastu, nende kõrwaldamiseks samme tehes walitsuse, omawalitsuse ja seltskondlikute asutuste ees, kui ka töötates ajakirjanduses ja elawa sõnaga, et *Eesti seltskondliku arwamist luua ja seltskondliku arwamise terwendawa mõju abil oma sihtisi teostada.*

§ 3.

Ülemad nimetud sihtide kättesaamiseks on liidul õigus: a) koosolekuid igasuguste küsimuste arutamiseks toime panna; b) lugemislaudu, raamatukogusi, awalikka ettelugemisi, kõnesid, kursusi jne. korraldada; c) ajalehti ja ajakirju trükiseaduste põhjal wäljaanda.

§ 4.

Liidu juhatus asub Tallinnas, kuna tegewuspiirkonnaks on kogu wabariigi maaala. Liidu koosolekuid wõib igal pool wabariigi piirides toime panna.

Liidu õigused:

§ 5.

Liidul on oma pitsat ja juriidilise isiku õigused, s. o. wõib oma korterit pidada, liikuwat ja liikumata warandust omandada, müüa ja pantida, kapitaalisid asutada, ja lepinguid teha, kohustusi enese poole wõtta, samuti kohtus nõudjana ja kostjana üles astuda.

§ 6.

Liidul on õigus osakonde awada kogu wabariigi piirkonnas.

Osakondade awamine sünnib liidu juhatuse kinnitusel. Osakonnad töötawad liidu põhikirja piirides liidu peakoosoleku poolt wastu wõetud kodukorra järele.

Liidu sissetulekud.

§ 7.

Liidu sissetulekute allikateks on liiknemaksud, millede suuruse peakoosolek iga aasta kohta määrab, osakondade maksud, tulud ettewõtetest ja annetused liidu liigete ja wõõraste poolt.

Märkus: Määratud otstarbega annetuste kohta peetakse ise arwe.

§ 8.

Oma ainelise waranduse suurendamiseks paneb liit igasuguseid õhtuid, kontsertisid, näitemängusid, näitemüüke ja lotterisid toime.

Liidu liikmed.

§ 9.

Liidu liigeteks wõiwad olla Eesti kodakondsed, kellele see seaduste poolt keelatud pole, poliitilise ilmawaate ja parteides-

se kuuluvuse peale vaatamata, keda liidu wiisliiget soovitawad ja kellede eest soovitajad wastutawad on.

§ 10.

Liikmeid wõtab vastu liidu juhatus; wastuwõtmata jäätu võib üleüldisele koosolekule edasi kaewata.

Wäljaheitmise kord.

§ 11.

Üleüldine koosolek võib juhatuse ehk kümne liikme ettepanekul liikme liidust wälja heita.

Liidu korraldus.

§ 12.

Liidu asju juhib: a) üleüldine koosolek ja b) juhatus.

A. Üleüldine koosolek.

§ 13.

Korralise üleüldise koosoleku kutsub juhatus iga aasta kolme esimese kuu jooksul kokku, kaks nädalat enne koosolekupäewa ajakirjanduses awaldades ehk kutsulehtega liigetele teatades. Erakorralised üleüldised koosolekud kutsutakse samal teel eestseisuse, rewisjoni komisjoni või vähemalt 25 liikme nõudmisel kokku. Üleüldine koosolek walib enesele iga kord eraldi juhatuse.

§ 14.

Üleüldine koosolek on otsuswõimuline kui üks kolmandik liigetest on koos. Üleüldine koosolek walib kinnisel hääletamisel: Liidu juhatuse ja rewisjoni komisjoni, kui ka eritülesannete täitmiseks määratud komisjonide liikmed, kinnitab lahtisel hääletamisel tegewuse eeskawa, eelarwe ja aasta aruanded, otsustab liikumata waranduse omandamise, müümise ja pantimise. Liigete wäljaheitmise, põhikirja muutmise, liidu ja selle üksikute harude kui ka osakondade tegewuse lõpetamise küsimused otsustab üleüldine koosolek kinnisel hääletamisel.

§ 15.

Liidu põhikirja muutmise, liidu, selle üksikute harude ja osakondade tegewuse lõpetamise, liigete wastuwõtmisekorra ja liigete wäljaheitmise otsused tehakse koosolekul wiibijate liigete $\frac{2}{3}$ hääle enamusega, kõigis teistes küsimustes aga lihtsa hääle enamusega, kui aga poolt ja vastu ühe palju hääli on, loetakse ettepanek mit-

te wastuwõetuks ja lükatakse järgmise üleüldise koosolekuni edasi. Kui kandidaadid ühe palju hääli saawad, annab liisktagajärgede üle otsuse.

B. Liidu juhatus.

§ 16.

Juhatus juhib liidu ettewõtteid, walitseb liidu waranduse üle ja ajab jookswaid asju põhikirja määruste ja üleüldise koosoleku direktiivide piirides ja on kõigis asjus liidu esitajaks.

§ 17.

Üleüldisel koosolekul walitakse kolmeks aastaks esimees, kirjatöimetaja ja 5 juhatuse liiget, wiimased jagawad ametid omawahelises kokkuleppimises. 5-est juhatuse liikmest lahkuib iga aasta, esimesel kahel aastal liisu, pärast wanaduse järele: esimesel aastal üks ja teisel 2; lahkuwute asemele walib üleüldine koosolek uued. Lahkuwuid võib ka tagasi walida. Juhatus koosolekul tehakse otsused lihtsa hääle enamusega; kui poolt ja vastu ühe palju hääli on, lükatakse otsustamine järgmise ni koosolekuni edasi.

Rewisjoni komisjon.

§ 18.

Rewisjoni komisjon, milles vähemalt 3 liiget ja mis üleüldine koosolek üheks aastaks walib, rewiteerib liidu tegewust ja annab sellest üleüldisele koosolekule aru. Komisjoni liigete arwu võib üleüldine koosolek tarbekorral suurendada.

Liidu tegewuse lõpetamine.

§ 19.

Likwideerimise korral walib üleüldine koosolek 5 liikmelise komisjoni, kes talitab üleüldise koosoleku sellekohaste määruste järele. Likwideerimise korral, järel jäädaw warandus, läheb üleüldise koosoleku määrust mööda üleüldis - kasuliku ettewõtete ja asutuste heaks.

Tallinna-Haapsalu Rahukogu, läbiwaadates awalikul kohtuistungul, 9. aprillil 1920. a. käesolewat põhjuskirja ja tähepannes, et see põhjuskiri wastab praegul maksuasolewatele registreerimise seaduse nõuetele, — otsustas: „Eesti Walwe Liit“ põhjuskirja seaduslises korras registreerida.

Selle kohtuotsuse täitmiseks on Eesti Walwe Liit Tallinna-Haapsalu Rahukogu juures registreeritud selliste ja ühingute registresse. Nr. 124 all sisse ja Liit võib oma tegewust alustada.

Tarwilised kulud on tasuta.

Tallinnas, 12. aprillil 1920. a.

Rahukogu esimehe eest (allkiri).

kog. esik. sekretäär (allkiri).

Wõta asi käsile!

Eestlane, tunne iseennast!

Ammu see oli, kui seda mõtet sinusse isamaa laulude ja sütitawate sõnadega istutada tuli. Päewast päewa, aastast aastasse, ikka ühte ja sedasama:

„Tunne iseennast, eestlane! Ärka ja märka, et sa ise oma ette rahwas oled, oma keelega, oma minewikuga, oma wänemate päranduse — rahwaluulega ning, mis tähtsamatest tähtsam, oma wabaduse tungiga. Tunne, et sa midagi oled, tunne, et sa eestlane oled!

Jeeriku pasunatega hüüdsid nad seda sulle, su ärkamise aja tegelased ning rahwa juhid. Ja tegid seda hästi. Sest puhas töö, mida su rõhujad su ihu orjastamises ja hinge tuimastamises teinud, oli põhjalik olnud. Nii põhjalik, et Wiru lauliku kannel ja Emajõe ööpiku hõiskekolinatki sind ainult osalt ärkama suutsid hüüda, kuna suur kogu su lastest iga enesetundmise ja arusaamise wastu halwatuks jäi. Sellepärast tegid need hästi, kes nii wäsimatalt, nii järelijätmatalt sulle ühte ja sedasama hüüdsid:

„Ärka ja märka, eestlane!“

Tuhandetes wariatsioonides hõiskasid nad su kodumaa ilust, helistasid pärli-sõnu su poegade tugewusest, su tütarde nägususest, ikka ühte ja sama helinat su hinges otsides, helinat armastusest oma kodumaa, oma iseolemise, oma Eesti wastu.

Ja pudeneski su silma cest kae, mis wõõraste „sinu silmi sülitamisest“ tekkinud, hakkas kõikuma su huultelt hõiskaw laul, mida orjastajate toorus juba surmale näis hirwitunud olewat, ning lille lõhnana, ohwri suitsuna wirwendas ülespoole igatsew, lootaw, ennastsalgaw wanne:

„Mu isamaa on minu arm,

„Ei teda jäta ma,

„Ja peaks sada surma ma

„Ta pärast surema!“

Koit tõstis tungla ja pühendas päikesele teed; künnilind hõiskas igawesest igatsest, mis eluwaid hingi jumalatega sarnastab, ning suurem sinu wanadest kuulab minewiku häält ja tunnistas tulewiku tähti. Ja prohwetil pilgul läbi aegade udu waadates hüüdis ta õnnest wärisewal häälel:

„Kaugel näen kodu kaswawat!“

Kangel... kodu kaswawat...!

Jah. Kodu, mis wõõrastest maha talutatud, juhtunult rüwelatud olnud. Kodu, kus loomadeks alandatud inimesed seenotanud urgastes kirjeldamata waesuses,

mustuses ja näljas wahest sule- ja sõrakandjatega ühes ruumis hingitsema piddid. Kodu, kus alalisest sunnitööst kaasatodawat tumedat wiha unes unustada katsumi ja kust saatusliku hirmuga algawa päewa waewade ees hõimikul tööle minidi... Orjade kodu!

Seda kodu nägi prohwetlik silm läbi aegade wabaks, walguserikkaks, õnnelikul-luslikeks kaswawat.

Õo selgis ja Koit tõstis tungla ning pühendas päikesele teed. Laulud kajasid üle maa ning rõõm kohises kowadiste wetena läbi hingede, sest ta oli tulnud, see Eesti uuesti sündimine, tema õnnelikuma tulewiku eellugu.

Ja ilmusid tugewad käed kiwa kandma ning müürisid ehitama — Eestile koduks, paremaks, kui tooni ajani oli olnud.

„Mõök ühes, lubi teises käes,

„Nii tehti rahwa tööd...“

Ning waata, kõik see sai aluseks suurele wabastamisele, mis Taaral weel Eesti jaoks tagawaraks oli ning mida orjastamisest pääsedes ainult Eesti paremad pojad ja waimukamad tütreid salaja igatsewa olid julgenud.

Nad on oma töö teinud, need esimesed äratajad, nad on auwõla oma kodu, oma rahwa, oma emakese Eesti wastu küllaga tasunud.

Tänu, tänu neile!

Eestlane, kas sa tunnend neid lugusid? Kui mitte, kas sa arwad siis weel iseennast tundwat?

Wõi arwad sa ennast nendest ülekaswanuks?

* * *

Nemad on kas hoopis kadunud, need esimesed äratajad, ehk mõned üksikud weel hana äärest tagasi waatamas. Nad läksid ja lähewad lootuses, et noorte tugewad õlad edasi kannawad asja, millele niisuguse armastusega alus pandud. Kuidas täitsid, kuidas täidawad noored neid lootusi?

— Eestlane tunne iseennast!

Kes olid need sajad tuhanded „hantwärgid“, kaupmehed, sellikesed ja kes teab, mis kõik kokku, kes taludest linna-müüride wahela asusid korruga „maakeele“ ära unustasid ja wiltsast wiltsamat saksa- ehk wene-, minupärast kas wõi juudikeelt purssima hakkasid, et aga „mitte-eestlasena“ esineda ning meie ajalooliste rõhujate ridasid tihendada? Häbipuna

tõuseb palgesse ja sõrmed tõmbuvad ruskasse, kui neid näruseid hinge meelde tulevad. Kas need pidid Jüriöö mässukan-gelaste järeltulejad olema?!

Missugune võiks juba nüüdgi meie kultuura, kunst ja warandusline seisukord olla, kui meie rahwa keskelt tõusnud intelligentsist saksastamise ajajärgul ühel kolmandikulgi selgroogu oleks jatkunud eestlaseks jääda! Kui kõigest ühel kolmandikulgi oleks mehisust ja kohusetunnet küündinud selle rahwa kandwaks jõuks olla, kellest ta võrsunud, kelle olemisele tema oma olemist wõignes, kelle minewik tema mine-wik, kelle häbi ja teotus tema häbi ja teo-tus oleks pidanud olema.

Aga seda kolmandikkugi ei leidunud...

— Eestlane tunne iseennast!

Kas ei oleks sul wahest põhjust omale rindu vastu lüüa ja ütelda: Isa, ma olen paita teinud! . . . Kas ei oleks aeg mõtel-da, ei nüüd tuhatkordse truuduse ja ene-seohwerdamisega wana süüdi waja hääks teha?

Oleks see noide näruste hingede ole-mine, teiseks nende tegemine olnud, — Eesti sugu oleks ammugi maapinnalt pühitud.

Seda suurem au meie hingeliselt terwe-le maanehele ja noile harwule haritlaste-le, kes kõigi surumiste kiuste iseenese tundma õppimise teel edasi sammusid ja meie oma kodu chitasid. Kes lootuse-waesemailgi aegil üksteist julgustasid:

Käi kindlalt. Nõua õigust! . .

Aeg annab arutust!

'Aeg andis arutust.

Kui ürgmaru maailma rahwaste ja riikide aluseid kõigutas ning troonisid pi-hastas, siis tõusis Eestile suur küsimus:

Kas nüüd wõi ei iialgi? . . .

Aga ei wõidud pilkalt arutama hakata. Waenlane ei annud aega.

Sellepärast käis hüüd üle maa: „Sõtta! Sõtta, Eesti malewa!“

„Kellel kodumaa kallis, kellel wabadus kallis, kellel au kallis, tulgu! Tulgu waba-tahtlikult, näidaku, et Eestis weel Lembitu waim rangenud, Kalewi käsi kangel pole!“

Aga . . . aga . . . aga . . . !

Ainult mõnikümme waprast meest ilmusid isamaad kaitsma — wabatahtliselt.

Tõesti, siin pidi Naatsareti mehega kü-sima: Kas ei ole kümme terweks saanud? Kuhu on need üheksa jäänud?

Alles kindlasti antud ja walju käega läbiwiidud käsu järgi saadi malewa kokku

— kodu kaitsema. Ning alles wõitlus ise karastas kogutuid arusaamises ja armas-tuses oma kodukese wastu, kelle eest nad nüüd walmis olid langema ja kelle pinna nad werchinnaga ammu igatsetud waba-dusele wõitsid.

Kas sa nii raske taibuga oled, eestla-ne, asjus, millele mitte mõistuse, waid sü-damega juurde asutakse?

Tunne iseennast, siis tead teine kord wigu ära hoida!

Waata, mõtle järele, kaalu, kas võiks keegi rahuliseks pealtwaatajaks jääda, ehk koguni peitu pugeda, kui hädaoht meie kodu, meie wabadust, meie iseseiswust äh-wardab. Missugune kõlbline närakas oleks sarnane mees. Ärgu saagu süürase peitumise mõtegi iialgi ühe eestlase hinge rojastama.

* * *

Aga teie, kes kodu jäite? Sinna selja-taha, riiklistesse ettevõtetesse, mingisugu-se katwa maske all, eraäridesse ehk mu-jale? Wõi mõned wõimuwäntade ligidale sattunud mehed? Mis tegite teie? Mis tegite teie tol ajal, kui teised wäeliini söö-mata, joomata, räbalates ja täitanult ko-gu maa ning teie wabaduse eest wõitlesid ja surid?

Kust tekkisid teie taskudesse raha-miljonid? Kust endistele nälarottidele, kellel warem midagi ei olnud, lugemata kapitaalid? Wastake, teie sopaste käte ja pehkinud hingega kaabakad!

Eestlane! Weel kord hüüan ma sulle: tunne iseennast! Kas on sinu suures ko-gus wanast aususest küllalt järgi jäänud selleks, et sihukesi kaabakaid oma keskelt välja sülitada? Kas on sul hinges kuld-keeli alles hoidunud, mis õigustunde sõr-mitsemisel helisema lööwad ja mille hääled rändajat soolaungaste eksitulede eest hoi-a-tada suudawad? Wõi oled sa juba niiwõrd mäda, et kaabakluse psükoloogia sulle ül-diselt omaseks on saanud ja, wõib olla, su wabadusewõitluses awaldunud wapruski ainult su luigelaulus oli.

Siis, eestlane, siis lööb küll Taara kah-jalsema, et ta sulle paremat osa oli hoid-nud, kui paljuile teistele rahwastele, keda ilmamaa ürgtorm kodu otsis. Ja keegi, kelle nimi Ajalugu on, wõtab ja teeb sinu olemise peale risti.

On aeg mõtlemata hakata. Wõib olla — wiimane aeg. Wahest üksteistkümnes tund.

Ärka, märka, eestlane! Tunne iseen-
nast. Võta puhastustöö käsile. Mitte
üksi ühest, mitte kahest otsast, vaid igast
küljest ja kandist. Aga põhjalikult!
Usu mind, siis tulewad Hommiku- ja
Õhtumaa targad ja kumardavad sind

ning ohverdavad sulle ligupidamise mi-
rrit ja süüsetavad aususe viirukit.

Ärka, märka! Võta asi käsile. Aga
põhjalikult! H. R.

3. 9. 21.

Eesti kodanik ärka ja walwa!

Eesti iseseiswat riiki ei ole mitte loo-
nud keegi auahne wõimupüüdja oma saa-
giahnete poolenoidjatega, ega ole see min-
gisuguste diplomaatliste septsuste saadus,
nagu see ajaloo warematel aegadel ette
tudi ja harilikuks nähtuseks oli, waid Eesti
wabariigi on loonud Eesti rahwas. Eesti
rahwa kõige paremad ja wahwamad poj-
jad algasid oma rahwa wabaduse ja ise-
seiswuse eest kõige kibedamates oludes ja
kõige raskemates tingimistes kangelaslik-
ku wõitlust, tema eest endi elu ja terwist
ohwriks audes; ja Eesti rahwas omas ena-
muses ei jätnud oma kangelasi eeswõitle-
jaid maha, waid wõttis wabaduse sõja kõi-
gi sellega ühenduses olewate hädade, wae-
wade wiletsuste ja kibeduste koormaga
oma õlgadele ja wiis wabaduse wõitluse
wõidule, sellega ise oma waba ja iseseiswat
riiki luues. Eesti riik on rahwa riik,
on wabariik kus rahwas walitseb, sest

Eesti rahwas, kõikumata usus ja wan-
kumatus tahtmises luua riiki, mis on
rajatud õigusele ja seadusele ja waba-
dusele, kaitsmaks sisemisele ja wälisele
rahule ning pandiks praegustele ja
tulewastele põlwele, nende ühiskond-
likus edus ja üleüldises kasus, wõttis
wastu ja määras Asutawa Kogu kau-
du põhiseaduse („Riigi Teataja“ nr.
113/114),

mis algab järgmiselt:

Eesti on iseseisew, rippumatu waba-
riik, kus riigiwõim on rahwa käes (§ 1),
ja edasi:

Riigiwõimu kõrgemaks teostajaks
Eestis on rahwas ise oma hääleõigus-
like kodanike näol (§ 27). Rah-
was teostab riigi wõimu 1) rahwahää-
letuse, 2) rahwa algatuse, 3) Riigi
Kogu walimise teel (§ 29). Rahwa
esitajana teostab riigi seadusandlikku
wõimu Riigi Kogu (§ 35). Walitsemi-
se wõimu teostab wabariigi walitsus
(§ 57). Wabariigi walitsuse kutsub
ametisse ja wabastab sellest Riigikogu
(§ 59). Hääleõiguslikud kodanikud

on igakuks, kes on saanud kaks küm-
mend aastat wanaks ja on olnud wa-
hetpidamata vähemalt ühe aasta
Eesti kodakondsuses, (§ 27) wäljaar-
watud 1) kes seaduslikus korras on
tunnistatud nõdrameelseks, 2) pime-
dad, kurtummad ja pillajad, kui nad
on eestkostmise all ja mõned liigid ku-
ritegijaid, mis Riigikogu walimiste
seaduse põhjal hääleõigusest ilma jäe-
takse (§38). Oigus Riigikogu liigete
walimisest osa wõtta, wõi ennast Riig-
ikogu liikmeks walida lasta on igal
hääleõiguslikul Eesti kodanikul (§ 37).

Eesti rahwas, kes omas „kõikumatus
usus ja wanumatus tahtmises“ riigi löi,
seisab koos mitmekesistest kodanikkudest,
aga hääleõiguslised kodanikud teostawad
riigi wõimu. Hääleõiguslised kodanikud
on kõik, nii naised kui mehed,
kes on saanud kaks kümmend aastat wa-
naks, kes ei ole mitte seaduslikus korras
nõdrameelseks tunnistatud, kes ei ole kurt-
tum, kes ei ole eelkostmise alla pandud
pillaja ja kes ei ole kurja teinud, mille pä-
rast Riigikogu walimiste seaduse põhjal
hääleõigusest ilma jäetakse ja kes on wä-
hemalt üks aasta Eesti kodakondsuses ol-
nud. Hääleõiguslised kodanikud teostawad
riigi wõimu Riigikogu walimiste teel, wali-
des eneste seast paremaid jõudusi Riigiko-
gusse, kes rahwa esitajana riigi seaduslik-
ku wõimu teostab. Aga ka wäljaspool Riig-
ikogu wõiwad hääleõiguslised kodanikud
riigi wõimu teostada eneste algatuste ja
hääletuse teel, sest:

Kahekümne wiiel tuhandel ko-
danikul on õigus nõuda, et
seadus antaks, muudetaks, wõi
tunnistataks makswusetaks. Selle-
kohane nõudmine antakse wälja-
tõetatud seaduseelnõuna Riigikogule.
Riigikogu wõib eelnõu seadusena wäl-
ja anda, wõi tagasi lükata. Sel juhtu-
misel, kui Riigikogu eelnõu tagasi lük-
kab, pannakse see rahwale ette wastu-
wõtmiseks wõi tagasilükkamiseks rah-

wa hääletuse korras. Tunnistab rahwa hääletusest osawõtjate enamuse eelnõu wastuwõetuks, omandab ta seadusliku jõu (§ 31). Kui rahwas Riigikogu poolt tagasilükatud seaduse wastu wõtub, wõi Riigikogu poolt wastuwõetud seaduse tagasi lükkab, kuulutatakse wälja uued Riigikogu walimised, mis ette wõetakse hiljemalt 75 päewa pärast peale rahwa hääletamist (§ 32).

Sellega on kodanikkudel wõimalus oma esitajate ja wõlutute tegewust Riigikogus walwata ja nende tehtud wigasi parandada ja ka uusi Riigikogu walimisi ette wõtta enne Riigikogu liigete wõlutuste lõppu. Nii on Eesti iseseiswas rippumata wabariigis riigi wõim tema nais-, kui meeshääleõiguslike kodule kodanikkude käes, kellede arusaamisest ja agarusest oleneb riigi käekäik, see on kas walitseb riigis kindel õigusline kord, mille warju all kõik, mis hea, õitsema hakkab, ehk walitseb seal korralagedus, õiglusest olek ja wõtawad wõimust riiklised kelmused ja wargused, millede mõjul kõik mädaneb.

Kodanik! Sinu käes on riigi ja ühes sellega ka Sinu oma ja Sinu järeltulejate saatatus! „Kuidas lükkad, nõnda läheb.“ Lükkad loult, ükskõiksest ja hoolimatalt, läheb kraawi kõik ja matab Sind ja Sinu järeltulejate parema saatuse rusude alla. Lükkad hoolsalt ja omapäraselt, läheb kõik hästi Sinul oanal ja weel parem Sinu järeltulejatel. Need, kes selle eest, mis Sinul käes, oma elu on ohwerdanud, kellede purustatud kehad kodumaa pind oma põue on peitnud, ja need, kes selle eest, mis Sina omandad, oma terwise jätsid ja nüüd Sinu silma all wiltsalt ja kannatades liiguwad, need on endi wabaduswõitlejate kohused kodumaa ja rahwa wastu kangelaselikult täitnud. Kuidas täidad Sina, kodanik, oma kodaniku kohuseid? Kas oled Sa kunagi waewaks wõtnud üleüldse selle suure waranduse üle tõsiselt mõelda, mis Sul juba mõnda aega täielikult käes on? Sa oled waba iseseiswa Eesti riigi wõimukandja; Sina, kes Sa alles kahè-kolme aasta eest samal pinnal wõõrana küürutasid, kelle peale nõndanimetatud „tõsised riigi kodanikud“ kui alawäärtulise „wõõra“ (tshuhna) peale ülevalt alla waatasid ja Sinule ja Sinu lastele peale sumdisid endi keele, endi mõtled, endi wiisid, mis Sulle wõõrad ja wastikud. Sind sunniti wõõraste huwide kaitseks oma elu ja terwist ohwerdama ja wõõraste eest werd walama tuhanded werstad wäljaspool sinu kodumaad. Sinu ees olid igal pool ja igal ajal eesõiguslised, kes Sinu tööst kõige suure-

ma osa said. Sinu suu oli seotud ja keel köidetud. Sind wangistati ja peeti kinni kohtuta kunde kaupa. Sinu eluase oli lahiti wägiwallale. Aga nüüd:

kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised, ei wõi olla awalik-õiguslike eesõigusi ja pahe õigusi, mis olewad sündimisest, usust, soost, seisusest wõi rahwusest. Seisusi ja seaduslike tiitleid Eestis ei ole (§ 6).

Eestis on wabadus omi mõtteid awaldada sõnas, trükis, kirjas, pildis wõi kujutuses, mida ainult kitsendada wõidakse kõhltuse ja riigi kaitseks. Tsemori Eestis ei ole (§ 13).

Isikupuutumatus on Eestis kindlustatud, kedagi ei wõi jälgida muidu kui seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras. Ei wõi kedagi wangistada wõi kitsendada isiklises wabaduses, wäljaarwatud kuriteolt tabamisel, muidu kui kohtuwõimude otsusel, kusjuures see otsus põhjendatuna peab olema, kuulutatud wangistatule mitte hiljemalt kui 3 päewa peale wangistamist. Otsuse kuulutamist wangistatule on õigus nõuda igal kodanikul, kui kuulutamine mitte sündinud ei ole tähendatud tähtajal (§ 8).

Kodu on puutumata. Ei wõi olla tungimist eluasemesse wõi selle läbiotsimist muidu kui juhtumistel ja nõude täitmisel, mis on seaduses tähendatud (§ 10).

Pühitud on Eestist „paronid ja vommid, kellel lossid ja lossidel tornid“ kõigi endi jahi, tööstusliste ja kaubandusliste ettewõtete, tuule ja wee eesõigustega. Mõõdas on politseinikkude ja sandarmide wägiwald. Unustatud on aeg, kus oli sunnitud minema eestlane Siberisse, Kaukaasiasse ja mujale mitme tuhande wersta kaugusele toore wõõra wägiwalla tööriistana. Selle asemel kaitseb nüüd eestlane oma enese kodumaad oma kodumaa piiridel.

Mõõdas on ka aeg, kus eestlane wõõra ametniku wägiwalla all kannatas, ilma et tal wõimalust oli ennast kaitsta, sest

Eestis on kindlustatud õigus pöörata kaebtustega ja palwetega wastawate awalikkude ametiasutuste poole, kes on kohustatud andma asjale seadusliku käigu. Kaebaja ja paluja wastu ei tohi mingit surweabinõu tarwitada (§ 15). Ei ole mingisugust eelluba riigiametnikkude kohtulikule wastutusele wõtmiseks (§ 16).

Sellepärast kodanik, kui ametnikud riigiasutustes, kes Sinu palgalised on, weel ikka Sinuga kõrgilt wõi koguni toorelt

ber käiwad, siis on see Sinu oma süü, et lased oma suuri kodaniku õigusi tallata.

Ja kui teie, kodanikud, endi esilajate ja wolinikkude tegewust Riigikogus ja riigiwalisuses ei walwa ega korralikult ei kontroleeri; kui teie, kodanikud, ise enesete õiguste walwel ei seisa ja ise täpisealt igal sammul kohuse ja soaduse täitmist ei nõua, eneste algatuse ja hääletuse õigust ja mõtete awaldamise wabadust sõnas, trükkis ja kirjutas unustades, siis jääwad kõik teie suured kodanikuõigused, kodanikuwabadused ja teie käes olew riigi wõim ainult paberile ja ei ole ime, kui rahwa esitajad ja wolinikud, ka palgatud riigiametnikud rahwa, kui lambakarja peale waatama hakkawad, kelle lihast - raswast hea endid toita ja willast hea katta, kuna saagi jagamisel eneste wahel igasugustele kokkulepetele kergesti jõutakse, et keegi teist üles ei anna. Niisuguste kokkulepete tõttu jääwadki kõige suuremad riigi

wara raiskannised ja wargused karistamata ja luuakse wõimalus selleks, et need aina korduwad ja suurenewad, kuna kodanikud kõik kahjud wiimase pennini maksma peawad.

Eesti kodanik! Ärka ja walwa oma suurt, kallalt lunastatud warandust: riigi wõimu ja kõiki teisi wabakodaniku õigusi, mille wäärtusest Sa praegu veel õieti aru saada ei suudagi; warandust, mis kindlustab Sinu järellutejatele õnneliku ja hea käekäigu. Kui Sa küllalt ärkwele ei ole ega walwata ei wiitsi, siis ei pilla Sinu oma „liha ja weri“ mitte ainult Sinu riigi warandused, waid mängib ka ära Sinu kodaniku õigused ja riigi wõimu, ega „lõõristi ette“ Sinu saatuse üle iga ilmakaare kelmidega kergemeelseid kokkuleppeid tehes, kui need tegijate aga silmapilkist isiklist talu toowad.

Eesti kodanik, ärka ja walwa! J. P.

Milles peitub see imejõud?

Neljat aastat müristasid kümmed tuhanded suurtükid, ragistasid sajadtuhanded kuulipildujad ja miljonid püssid, külwates surma, otsata walu, piina, ahastust ja meeleheitlanist miljonitele. Kümmed miljonid terwemaid, tugewamaid kohusetundlikka mehi, peaaegu kõigist rahwastest maailmas, oliwad väljas kõige paremate tehniliste abinõudega üksteist häwitamas. Kõige metsikumad toorused, mis arwati ammugi minewikku maetud, ilmusid ja wõisid piiramatalt wõimust. Selgus, et nii väga üllistatud kahekümne aasta-saja kultuura ainult tühine luule ja pettepill oli. Häda, wiletsus ja meeleheitlane muutusid üldiseks, ikka enam ja enam toorestates ja kalgistates inimeste tundeid. Rahulolematu walmistas teed mässudele. Kõige enne algas mäss suures Wene riigis, kus riigiwalisuse aparat kõige mädan oli ja kus Jaapani sõjast saadik tugew mässuwaim pöranda all peitunes, kust see välja ilmudes ruttu mässu lained üle riigi liikuma pani, mis isewalitseja kõige tema trooniga ja troonitugedega nühkisid.

Kord liikuma pandud mässu lained muutusid selles maailmariigi harimata rahwastemeres warsti tooreks mõistuseeta looduslikuks ürgjõuks, mis kinnapidamata edasi weeredes, wihaseit enese alla mat-

tes, kõike purustasid ja häwitasid, mis ees olemas.

Eesti rahwas, kelle maa Wene riigi keskwalitsuse asukohale, Petrogradile kõige ligemal, sattus kõige marulisema mässu-keeru keskele. Selles kõige pöörasemas kirgede keerus ja mõistuseeta mõllus jäi Eesti rahwa enamus enese omapärase iseloomu kohaselt kaineks; kaaludes ja hinnates sündmusi külma mõistusega.

Kui Eesti rahwa põhikiht, kes mässu-pöörises üles uhitud, teiste Wene riigi rahwaste põhikihtidega ühinedes wägiwaldselt ja toorelt wõimu kätte kiskus, siis andis nendele Eesti rahwa enamus esimesel asutawa kogu walimisel 1917. aastal oma otsuse: *teid meie ei tunnista.*

Kui sakslased Eestimaa okupeerisid ja eneste ülekohtuse walitsuse toorelt maksma panid, ja nende toore jõu peale toetades Balti parunid, need kawaluse, wägiwalla ja ülekohtu kehastused, uut „orduriiki“ looma hakkasid, siis andis Eesti rahwa enamus kindlasti mõista: *teid ka meie ei tunnista.*

Kui mäss ka Saksa riigis lahti pääsis ja selle lained kuulsa Saksa raudse riigikorra purustasid, isewalitseja troonilt pühkisid, trooni ja selle toed häwitasid ja kõigi selle tagajärjel Eestimaa okupeeriw Saksa sõjawõim purunes ja sõjawäes kor-

ralageetus wõimule pääsis, siis oli aeg käes Eesti rahwal sõjariistu kätte wõtta ja keset seda korralagedust omale teed rajada — wabadusele, iseseiswusele. Ehk küll wäike oli nende arw, kes sündmuskäiku teraselt olid jälginud ja tõsiselt seda parajat silmapilku wõtsid, mis aastasadade järele ilmus ja wõib olla — ei kunagi enam, siiski, hoolimata eneste wäiksest arwust, hoolimata kõigist rasketest oludest ja seisukorrast, mis paljudele lootusest paisis; hoolimata isegi sellest, et suurem osa Eesti haritud kihist, kus hulgas ka palju selkeagseid ja praeguseid rahwa usalduse ja wõimukandjaid, suurt saamatust, kaaklemist, argtust, peata olekut ja lootusetust ettewõttesse, üles näitasid; hoolimata ka rahwakihtide terawalt labkumise wõimudest poliitilistest waadetest, wõtsid need julged mehed, suure agarusega parajat silmapilku kasutades, sõjariistad kätte ja algasid energiliselt teeraiumist — wabadusele, iseseiswusele — kindlas usus, et rahwas neile järele tuleb. Rahwas, wälja arwatud igatsorti kaabakud ja need, kellel kommunistid ajad segi ajanud, ühines oma eelwõitlejatega ja algas, oma asja tõsiselt wõttes, wõitlust sada korda suurema waenlasega, ettekujutamata rasketes oludes, ning wiis wabaduse-sõja wõidurikkale lõpule, saawutates omale — wabaduse, iseseiswuse.

Milles peitub see imejõud, et Eesti rahwas, kes ise üks kõige weiksematest rahwastest endises laias Wene riigis, keda sajanded aastad kõige rohkem kurnatud ja kellega kõige ülekohtuselt ja tooremalt talitatud, suutis keset marumõllu kurnatud ja rõhutud rahwaste meres, hoogsatele mässulainetele wastupidada ja ise omale sihte seada — rada rajada, mis teda kõigi nende hirmsate muhtluste eest warjule wiis, mis nüüd meeletu mässu tagajärjedenä, suurt Wene rahwast ja temaga ühes olewaid teisi rahwusi halastamatalt häwitawad?

Milles peitub see imejõud, et maailmale senni täiesti tundmata Eesti rahwake, kes arwu poolest Lääne-Euroopa keskmise kauba- ja tööstuslinna suurune, niisugustes oludes, milledest waewalt keegi teine rahwas midagi ette wõtta oleks suutnud, sada korda suurema waenlasega wõitlust algas ja selle, terwet haritud maailma ülalatahes, wõitis ja rahu tegema sundis?

See imejõud peitub Eesti rahwa oma püüses, wisas ja wastupidawas iseloomus, milles ilmutawad endid: tugew „loomulik-terwet-inimesemõistus“ (*common sense*) tugew

„algatuswõime“ (*initiative*), tugew „tahtejõud-töowõime“ (*energy*).

See oli Eesti rahwa „terwet inimesemõistus“, mis teda mässu segaduses ja kirgedes keerus „püsti hoidis“ ja teda juhatas oma sihti seadma, oma rada rajama. Eesti „tahtejõud“, mille peal ka tema wahwus põhjeneb, tema „töowõime“, tema „algatuswõime“, tema „loomulik-terwet-inimesemõistus“ ja „wisadus“ olid need, mis Eesti wäikese puudulikult warustatud malewa wõimataks tegid, kelle ees waenlaste suured wäehulgad kokku warisesid.

Et ka olewikus ja tulewikus kindlalt püsima jääda oma werrega lunastud maapiinnale; et alal hoida ja kindlustada oma wabadust, iseseiswust, oma rahwawalitsuslist (demokraatlist) riigikorda; et kasuda majanduslitselt ja kaswada waimlitselt tugewamaks, peab Eesti rahwas neid oma suurewäärtuslisi loomumadusi: „loomulik-terwet-inimesemõistus“ (*common sense*), „algatuswõimet“ (*initiative*) ja „tahtejõudu“ (*energy*) suure hoolega kaswutama, peab piinliku hoolega selle järele walwama, et nende suurewäärtusliste loomumaduste kaswatamise ja arendamise asemel neid ei wägistata ega surmata. Kõige rohkem wõib kool inimesel „loomulik-terwet-inimesemõistus“, tema „algatuswõimet“, „tahtejõudu“ ja „töowõimet“ kaswata ja arendada, aga ka kõige rohkem wõib kool neid wägistada ja surmata, sellepärast kadugu Eestist need koolide juhatajad ja õpetajad, kes ei ole tõsised kaswatajad, waid wägiwaldsed walitsejad (despotid, tyrannid). Kadugu Eesti koolidest wägiwallawalitsus (despotism) täielikult. Ärgu kannatagu waba rahwas, ärgu salligu waba kodanik neid kurwa minewiku jäätiseid, neid orja kaswatajaid, kelle hing läbiimbunud Wene despotismist, kes pole suutnud midagi õppida, ega ka midagi unustada, ei kaugest ega lähedast minewikust ega ka käesolewast ajast. Kodanikud, walwake, et teie lastest mitte õppimise ja arwemasinaid ei tehta ega nende pärandatud „loomulik-terwet-inimesemõistus“, mõttefa tuupimise läbi ei tumestata ega „algatuswõimet“ ja „tahtejõudu“ ei wägistata ega maha ei tallata „shabloonilise“ õpetamisega ja „pimedada“ distsipliiniga. Et ka käesolewal ja tulewal ajal oleks Eesti kaitsmas malewa, „wabastaja-malewa“ wääriline, keda ei kohutanud sada korda suurem waenlane, waid julgelt lausuti:

„mida suurem waenlane, seda suurem sõjasaak!“ Keda ei heidutanud puudulik sõjawarustus, waid kindlalt otsustati: „mis puudub, wõtame, waenlaselt!“ Et Eestil oleks malewa, kes on tõsine Eesti „rahwawägi“, kellele Eesti omapärane wisa iseloom wälja arendatud tugewa „loomulik - terwe - inimesemõistusega“, „algatuswõimega“, „tahtejõuga“ ja „tööwõimega“, omadustega, mis teda wõitmataks tegid ja teewad; et seda oleks, peab rahwas ise, kelle käes riigiwõim, walwama, et inimesed, kelle kätte malewa korraldamine, õpetamine ja kaswatamine usaldud, sellest tuima, masinlikult ja mõtlematalt käsutäitjat „tooresmasset“ ega „hingeta suurtükiliha“ ei tee ja maha ei alla rah-

wawäe ega selle juhtide rahwuslikku iseteadwust, ega ära ei wägista nende „pärandatud kõrgewäärtuslisi waimuomadusi“. Ärgu kannatagu Eesti rahwas, ärgu salligu Eesti kodanik niisuguseid Wene tyrannide ja despotide waimus kaswatatud malewa õpetajaid ja kaswatajaid, kes pole suutnud tegelikust elust midagi head ega kõlblikku õppida, ega waimunüriwast kõlbmata Wene sõjalisest kaswatuses midagi unustada, hoolimata sellest, et nad eneste kaswatusel wilja iseenese naha peal“ tunda on saanud ja et „nende nahka on päästnud“ ning neile au ja hiilgust saawutanud Eesti rahwawägi oma wahwate lahinguwendadest päälükutega. J. P.

Kas see maa, see riik, kus elame, on „Eesti Wabariik“, mis pidi olema „rajatud õiglusele ja seadusele?“

1920. a. nowembri lõpul anti wäeosades teada, et rullimnas 1. detsembril algawad wanemate ohwitseride jaoks korraldatud kursused, millel täiendatawat sõjaaegsete ohwitseride teadmisi, mis sõja ajal Wene sõjakool rutulise wäljalaskmise pärast ei olewat suutnud anda, kuid mis rahu ajal hädasti tarwis olewat.

Kursustele sisseastumine oli kõigile wabatahtlik, ei seatud mingsuguseid nõudmisi üles. Samuti ei olnud mingsuguseid nõudmisi kursuste lõpetamise kohta üles seatud. 25. nowembril 1920. a. ilmus sõjaminstri päewakäsk 1149-a, milles seisis muuseas kursuste kohta järgmiselt: „Kursuste lõpul eksameneerida ohwitserisi nende teadmistes. Rahuloldawad lõpetajad lugeda elukutselisteks ohwitserideks ja neid määrata wäeosades kõikide kõrgemate kohtade peale, silmas pidades üleüldist attestatsiooni ja seda, et ohwitser oleks määratud wõimalikult mitte wähe- ma koha peale, kui temal oli enne kursustele minemist...“ Kokku sõitsid kursustele hulk ohwitserisi igast wäeosast, paljud nende hulgas wabatahtlikult, kuid oli ka neid, keda oli sunnitud. Ohwitserid paigutati koristamata külma Tondi kasarmusse, kus alles siis ruumisid korda seadma hakati ja ohwitserid ise endale woodid, magadiskotid jne. sisse tassima pidid. Algas klassis õpetus. Ülikuued seljas, kindad käes kuulati tundi wiis päewas kõrgemat teadust, mida täna üks

hommene teine jne. iga päew uus lektor luges, kes juhuslikult ja uisapäisa olid kogutud ja kellede hulgas isegi neid leitud, kes meile omal ajal „saksa krooni“ pakkusid. Niisuguseid lektorisi ei wõinud kannatada wabadussõja läbi teinud ohwitseri hing. Nii mitugi korda kerkisid kursuslastel sõjaaegsetel ohwitseridel küsimused huultele: „Miks meid kutsuti siia, kui weel midagi tõsist ega korralikku ette valmistatud polnud, milles seisab see õpetus ja eesküju rahuaja jaoks?“ — Otse imestama pani see suur saamatus, mis end igal pool ilmutas.

Wägise tabeti mõistmata ümberkäimisega selgeks teha, et ohwitserid siia mitte nii palju teaduse saamiseks pole kokku kutsutud, kui mõistmata Wene junkru distsipliini sisseajamise jaoks.

Iga pisema asja eest püüti ohwitseri enesetunnet surmata kõiksuguste ähwardustega, nagu: „Komando all sööma ja tagasi! Komando all linna ja komando all hommikul jalutama!“...

Õhtul ilmus wahel korrapidaja kadet järele waatama, kas kõik ohwitserid magawad, hoolimata sellest, et kursuslastel-ohwitseridel alati eneste keskelt korrapidaja ja abi olid.

Pikkamööda hakkasid kuulduma jutud eelolewatest eksamidest; pöörati selles asjus kursuste ülema poole palwega, et õpeabinõud muretsetak, sest süüajani oli

wälja antud igale ainult üks kaustik ja pliiats. Kuid asjata! sest kursuste ülemat see palwe ei liigutanud. Lektor, kelle poole pöörati, et ta selles asjas ka oma poolt nõudmisega esineks, seletas, et raamatud juba kuu aja eest sõjakooli wälja saadetud; miks neid ohwitseridele wälja ei antud, jäi selgitamata. Repetitsioonid kordusid aga igal kolmapäewal ja laupäewal; ettewalmistama nende wastu pidid, kuid kust kursuslane materjali leiab, sellest ei tehtud wäljagi. Wiimaks nähes, et kooli juhatus õpeabinõusid muretseda ei taba, pöörasid ohwitserid palwega lektorite poole; et nad oma loengute käsikirjad ärakirjutamiseks annaks, kuid palujaile tulid wastu ainult kaks lektori, kes osalt konspektid loengutest kursuslastele ärakirjutamiseks andsid.

Otse ülesaanmata raskustega tuli wõidelda eksamite ettewalmistamisel; läbi kukkuda keegi ei tahtnud — aga õpeabinõud ettewalmistamiseks puudusid. Eksamite päewadel wõeti eksami ettewalmistamise aeg käest selle läbi, et hommiku kella kaheksast õhtu kella wiieni eksamitel peeti; kui ennem wabaks saadigi, siis anti püss selga ja saadeti reaõppusele. Tuli ka ette, et eksami wahepealsel päewal reaõppust tehti. Praktikatood tehti hommiku kella kuuest õhtu kella üheksani; ohwitseridele jagati wälja lagunenud katkised teooriastad, kuid pärast tagasiandmisel sunniti ohwitseri riista hinda wälja maksma. Mis puutub reaõpetusse, siis peab ütleva, et need kursuste ülema suurt saamatust ja juhmust kõige kõrgemal kraadil näitasid, ehk ta küll ise kiidelda armastas, et ta niimoodi W e n e w ä e s 15 aastat suure eduga noori soldatisi olla õpetanud.

Jah, seda „suurt edu“ näitasid wäga kibedalt Jaapani ja suur Euroopa sõda.

Laske-oolharjutused kujunesid kursuslastele „labasaks jandiks“ ja „naljatilkade tundideks“. Meid, ohwitserisi, kujutati enestele ette noorte sõduritena, keda 15 aastat „suure eduga“ oli õpetatud — ja unustati ära, et meie ise õpetajad oleme ja et meie juba waremalt õppijad noored sõdurid olime olnud, kellelcl weneaegne noorte sõdurite „edukas-õppus“ kõige peensusetega juba tutraw oli. Unustati koguni, et kaugelt suuremal osal kursuslastel kaks sõda selja taga, — üks sõda aga kõigil läbi tehtud; ja et need isiklikult tegeliselt sõjas ära näinud olid, mis head ja wead sel Wene õpetusel on.

Seletused ja näitused sõja elust toodi barililkult Jaapani sõjast, unustades, et

suur Euroopa sõda ja ka Eesti wabadussõda igal sammul uued üllatused ette töid ja uued meetodid ellu kutsusid, purustades wanu mõisteid ja meetodisid. Kui õhid lõppenud eksamid ja praktilised tööd, tehti algust laskeasjandusega. Hommikul kell viisi äratati üles, eineks oli eelmise õhtu ülessoendatud must kohw ehk soendatud thee ja pala paljast leiba, sest wõi jär harilikult alati hiljaks. Kell kuus astuti wälja Waldeki poole. Esimestel päewadel oli ilus ilm; kuum päike kõrwetas laskeplatsil. Lõunaks toodi kursuslastele umbes 1½ naela leiba ja laastuke liha, aga wett, theed ehk kohwi ei tikkagi. Salmahahti jõi administratsioon kohwi, kuna teised kõik päew otsa jamu kannatasid. Ohwitserid pöörasid kursuste juhataja poole, et wee järele saaks saadetud, sest hobuseid laskeplatsil oli, ehk lubataga ohwitseridel enestel minna, kuid asjata; täitmist ei leidnud kumbki palwe, waid selle wastu nimetas kursuste juhataja ohwitserisi wee nõudmise eest „noorteks plikadeks“ ja seletas, et inimene wõiwat kümme päewa ilma joomata olla. See piina-proov lõpetati õhtul kell 8 ja kella üheksaks jõuti kasarmusse tagasi. Selle 14—16 tundi pika päewa jooksul oli ainuke töö 5—10 padrunit märklaua pihta lasta, mis kõige rohkem ¼—½ tundi kestis; nii kordus see iga päew. Tuli ka ette, et mõni päew warem laskeplatsilt lahkuda lasti, aga kui jõudsid laupäewad, mil saun kella nelja ajaks oli määratud, siis enne kella 8—9 õhtul lahkuda ei lastud. Püüti sihikindlalt nurinat ja rahulolematust wälja kutsuda. Staabi ohwitseride ümberkäimine kursuslastega oli ironiseeriw ja haawaw. Näituseks: kursuslane-ohwitser seletab, et ta wabadussõjas saadud haawade pärast, ühes käes püss, teises puudane liiwakott, maast ülestõusmise ajaga ühes arwatult, 8 sekundiga 60 sammu ära jooksta ei suuda. Temale wastatakse: „Sõjawälke santiisi tarwis ei ole, oisige omale mujal teenistust.“

Teine kursuslane-ohwitser seletab, et ta 600 sammu peale peakujusi, mis kanarpiiku ära peidetud ja mida ka kursuste juhataja ise ei näinud, ei näe ja et wäljalastud kuul poole maa peal rikosheti (ricochet) annab. Temale wastatakse: „Oisige omale teist eriala, — arwepidajaks Te ehk kõlbate.“

Kõrge koha peal olew ohwitser (wabriigi laskeinspektor) awaldas oma märkustes kõige suuremat toorust, näituseks tema ütetus: „waenlane s . . . b Teile mina peale, aga Teie ikka ei näe.“

Kodanikud, kes teie neid ridasi loete, teie suudate endile ette kujutada hinge- ja suurust, mis meie kannatanud oleme niisuguse ümberkäimise ja niisuguste üteluste juures, kes me palju korda suurema waenlasega elu ja surma peale heideldes endid ohwriks andsime kodumaa ja teie eest? Kui meid werest nõrelawalt lahinguwäljalt ära oli koristatud ja haigemajasse wiidud, siis tõttasime, niipea kui haawad olid sedawõrd paranenud, et liikuda wõisime, wõitlejatele seltsilistele järele. Ja seda kõik waikides, ilma midagi nõudmata, ilma nurisemata. Ja nüüd, kui meie enam nii terwed ei ole kui need, kes endid oskasid sel ajal seljataha hoida — nüüd peame looreid etteheiteid kuulama haawade pärast, mis meie isamaad kaitses saanud ja inuituid tooreid märkusi kannatama kui süüalused ja waenlased. Ja seda kõik tehti inimeste poolt, kes Eesti kaitsmiseks ja ülesehitamiseks oma wälkest sõrmegi pole liigutanud, waid kes koguni Eesti wabadussõja ajal waenlase teenistuses wiibisid, nagu näituseks kursuste juhataja alam-polkownik Kilk, kes nõukogude Wenemaalt Narwa karantiini 1920. a. oktoobrikuul alles ilmus. Oma sinnainnumisest teatas ta traadi teel Tallinna, polkownik Lill'ile, keda omale korterit muretseda palus, ning detsembrikuul oli ta juba wabariigi ohwitseride kursuste juhataja. Milles peitub põhjus selle isiku wastutawa kõrge koha peale määramiseks, kes ennast igas asjas kui wõõras kunagi esitab, muu hulgas ka oma puuduliku Eesti keelega ja Eesti keeli käsutussõnu 6. augustiks 1921. a. weel ära õppida ei suutnud, kuna kursused Eesti wabadussõjas olnud ohwitserid sügawa pahameelsega kui kursuste lõpuni kuulama olid sunnitud, kuidas optant Eesti riigi keelt murrab. Wanemate ohwitseride kursuste juhataja peaks olema tugew oma teadmistes ja kellel tugew algatuswõime ja kes hingeliselt ühte kaswanud Eestiga ja Eesti malewaga ja kellel küllalt kättesaadaw Eesti ohwitseri hing, aga mitte inimene, kes Eestile ja kellele Eesti wõõras ja kes, nii pöörane kui see on, koguni waenlase teenistuses terwe Eesti wabadussõja aja wiibis ning seal meie waenlasi õpetada aitas, missuguste teenuste eest saadud au- või mälestustähte demonstree-riwalt meie ees kandis. Inimene, kes nagu harilikult kõik Wene rahuaegsed ohwitserid, olles ise peaaegu täiesti ilma algatuswõimeta, igasugust omapärasust ja isetegewust kardab ja wõimalikult kõiki asju ja küsimusi raskendada ja lähipääsemata takistustena ettekujutada käsüb, sellega

oma kaasabi tarwitamist peale sundida püüdes, et selle andmisel ise siis hiilgada wõiks. Niisuguse mehe hooleks ei olnud mitte ükski meie Eesti wabaduse sõja läbi wõidelnud ohwitseride õpetamise juhatamine usaldatud, waid tema kätte oli ka terwe meie saatuse antud, nii kui all pool selgub. Juunikuul oli kursuste juhataja kursustasi attesteerinud ja 21. juulil 1921. a. ilmus sõjaministri päewakäsk nr. 441: „On selgunud, et sõjakoolis kursustel wiibivad ohwitserid mitte kõik endid küllalt hästi ja eeskujulikult pole üles pidanud ja üles näidanud, et edukalt juhtiwate ja kõrgemate kohtade peal rahu ajal woiwad teendada, sellepärast:

1) Käsen lugeda ohwitseride kursused mitte lõpetatuks kõiki neid ohwitserisid, kes kursustel mitte rahuloldawalt attesteeritud.

2) Wäe osade, pataljonide ja roodude ülematele, kust wäe osast need ohwitserid komandeeritud ja kus attesteeritud, tuletaa meelde, et: a) wäe osad pidid häid ohwitserisi kursustele komandeerima; b) ülemad on kohustatud oma käsualust hästi tundma igapidi ja neid õigiaselt ja õigelt attesteerima, wastasel korral wõib oletada et ülem ei oska käsualust tundma õppida ehk on attestatiooni kokkuseadmises lohakalt talitanud; c) niisugused mitte tööoludele wastawad attestatsioonid mõjuwad ka nende kokkuseadja oma attestatsiooni peale“.

See sõjaministri päewakäsk on „lööb õigusele näkku“ ehk teiste sõnadega: „õiguse wägistamine“. Sõjaminister käseb lugeda kursused mitte lõpetatuks neile, kes kursustel mitte rahuloldawalt, attesteritud, hoolimata sellest, et kursuslane eksamid rahuloldawalt on ära teinud ja kursused rahuloldawalt lõpetanud. Sõjaminister tunnistab kursuste juhataja, alam-polkownik Kilki, attesteerimise absoluutseks ja wäeosade juhatajate attestatsioonid maks wusetaks, sellega oma, enne kursuste algust wälja antud päewakäsule nr. 1149-a. 25./XI./21. otse wasturääkides, milles ütleb: „kursuste lõpul eksamineerida ohwitserisi nende teadmistes. Rahuloldawad lõpetajad lugeda elukutselisteks ohwitserideks ja neid määrata wäeosades kõikide kõrgemate kohtade peale, silmas pidades üleüldist attestatsiooni. Millega tahetakse tõendada, et optant, alam-polkownik Kilk, lühikese aja jooksul

kursustel põhjalikumalt kursuslasi-ohwiteris tundma õppis, kui nende otsakehesed ülemad, wabadussõja wäeosade juhatajad, terwel wabadussõja ajal? Alampolkownik Kilk tunnistas isegi, et ta attestatsioonid liigwara oli kirjutanud, sellega mõista andes, et ta nende kirjutamisel õieti ei olnud talitanud. Aga, ülekohtus oli tehtud ja kümne ohwiteri saatusega nurjatult männitud! Need „kümme“ olid kursustel „mitte rahuloldawalt“ atesteeritud ja sõjaminister, oma eelmist päewakäsku ignoreerides, tunnistas otse selle wastu oma uue päewakäsuga nende kursused „mitte lõpetatuks“, hoolimata sellest, et kõik need kümme ohwiteri olid eksamid rahuloldawalt ära teinud ja sellega kursused rahuloldawalt lõpetanud; mõned nende hulgas isegi paremad lõpetajad. Wägisi kerkib kahtlus, kas see maa, see riik, kus meie elame ja kus kõik see sünnib, on Eesti „waba-

riik, mis pidi olema rajatud „õiglusele ja seadusele“ j. n. e. ja mis lunastud sai meie ja meie kaaslaste werrega?! „õiglus-seadus“ — need on siin maal „kannatlikule paberile“ pandud ja „sinna“ jäänud. Sa oled ettekujutamata raskustega ja ülekohtu kannatates kursused lõpetanud ja eksamid ära teinud, aga seal — sõjaministri „käeliigutus“ ja „kursused ei loeta lõpetatuks“, sind heidetakse teenistusest wälja, küsimata sellest, et olid suure Euroopa sõja algul sunnitud koolist otse sõjateenistusesse astuma, oled 6—7 aastat teeninud ja kaks suurt sõda läbi wõidelnud, suurema osa ohwiterina, isegi roodu, pataljoni ülenana ja polgu ülema abina; oled karske ja kõik teenistusaeg hästi atesteeritud. Kõigest sellest hoolimata heidetakse sind ühe ülekohtuse atesteerimisega kõrwale kui „kõlbmatat rahuaja teenistuseks!“

Üks kannatajatest.

Eesti suguharud kahelpool Soome lahte, kasutage soodsat silmapilku.

Eesti rahwas on maailma iseseiswate rahwaste hulgas arwu poolest üks kõige wäiksematest. Tema päralt olew elamiseks kõlbuline maaala on aga laialdane küllalt, et rahwas arwu poolest mitu korda suuremaks wõib kaswada, ilma et elamine kitsaks jääb. Kui aga tähele paneme selle maa haruldast head geograafilist seisukohta, siis leiame, et sellel maaalal Eesti rahwas wäga suureks wõib kaswada, ilma et elulahedus wäheneks.

Eestimaa on läbikäigukoht määratu suure ida mannermaa ja kõige kultuurilisemate meretaguste läänemaade wahel. See seisukoht awab Eesti rahwale määratu laialdase ja mitmekülgse tegewusala, peale hariliku oma maapiina harimise ja karja kaswatamise, oma tööstuse ja kaubanduse.

Kui ülitähtis läbikäigukoht ja mereäärne maa, mis kõlblik hääde sadamate ehitamiseks, wõimaldab Eestimaa, peale muu, oma rahwale suure ja laialdase tegewuse merekaubanduse ja meresõidu alal.

Kolmeteistkümnema aastasaja algusel, mil Eesti rahwa suguharudelt nende iseseiswus ja wabadus rööwiti, oli Eesti rahwa tähtsam tööharu kaubatalituse ja meresõidu alal ida- ja läänemaade wahel, mille läbi nende kultuuri tasapind sama

kõrge oli kui läänepoolsetel naabritel rootslastel ja daanlastel, nii kui seda uue- mad uurimised tõendawad. Rahwa jõukus oli Eestimaal nii suur, et seda siis, kui Eesti suguharude sõjaline wastupidawus rauges, sakslastele, wenelastele, poolakatele, tatarlastele, leedulastele, rootslastele ja daanlastele mitmekskümneks aastaks rööwida jatkus. Eesti rahwa suguharudelt, kellele elujõudu waenlased hirmsalt häwitasid, rööwiti sakslaste poolt peale kõigi waranduste ka nende wabadus, orjastades terwet rahwast, aga ühte kallimat esiwanemate pärandust pole ükski waenlane eestlastelt rööwida suutnud, isegi mitte käesolewal ajal kommunismuse, waid seda on eestlased põlwest põlweni ja täna päewani hoidnud ja saawad seda edasi pärandama; see warandus on: töökus ja wisa edasipüüdmine. Ja see pärandus on pandiks, et aastasadasi kestnud orjapõlwest wabannud ja oma werrega iseseiswuse kätte wõidelnud Eesti rahwas oma wabal pinnal kõik head, mis tema maa seisukoht temale pakub, ärakasutama saab ning jõukaks ja kõrge kultuuriliseks rahwaks kujuneb.

Aga samuti kui kolmeteistkümnema aastasaja algul sakslased maid ahnitsedes eestlaste kallale tungisid, kes rahulikult ja

hoolsalt enestele põlistest metsadest wiljakandwaid põldusi walmistasid, karja kaswatasid, mesilasi pidasid ning kaubanduse ja meresõidu alal töötasid ja sellepärast sõjaliselt mitte sedawõrd ettewalmistatud ei olnud kui elukutselised sõjasulased ja rööwrüütlid sakslased, mille tõttu wiimased ka wõitjateks jäid, hoolimata eestlaste suurest wahwusest, kes „rammu rauale wastu pannes“ raud soomuse ees wiimaks omeli ragesid ja mõega tera all langesid; samuti kui siis eestlastele nende rikka ja kaubandusliselt tähtsa maa pärast kallale tungiti, milleks eestlaste väikene arw omalt poolt ahwateles, saamuti tungitakse Eesti wabariigi kas lähemas või kaugemas tulewikus selle maa rikkuse ja kaubanduslise tähtsuse pärast kallale ja kõige rohkem on kallale tungimise hädaohtu just ida poolt karta, ükskõik missugune riigikord, ehk isegi missugune rahwas seal walitsema saab. Lahutab ju Eesti wabariik idamaa merest ja ühes sellega ka kõigist mereta-
gnestest maadest ära, kuna aga Eesti rahwa väikene arw omalt poolt suurearwulist rahvast kallale tungima ahwateleb ja julgustab.

Sellepärast ei tohi meie, eestlased, mitte naiivselt lootma jääda, et see hädaoht, mis nii kindlasti ja selgesti ette näha on, wast ometi ehk iseenesest või mõne ime läbi ära kaob, ja selles lootuses kinniste silmadega hõkatessele wastu minna, waid meie peame teraselt kõige suurema hoolega ja agarusoga pääseteid otsima, et ei saaks korduda meiega ja meie järeltulijatega see, mis sündis meie wabade ja iseseiwate esiwannematega.

Selge peaks see igapähe olema, et meie kahepihoni elanikuga riik niisugusel üli-
tähtsal seisukohal, kui meie oma, üksinda ja omaette olles enesele kallale tungima ahwateleb, aga kallale tungimistele wastu pidada ei suuda, kui olud muutuwad ja need, kellede poolt kõige rohkem hädaohtu karta on, kosuwad, „jalad alla wõtawad“ — ja kallale tungima hakkawad.

Peale otsekohase toore jõu kallale tungimise hädaohu, mis murdja „moraali“ peal põhjeneb: „ma murrain sind, kuna sa minuist nõrgem oled ja et mul nälg on“, wõitseb teine hädaoht Eesti wabariiki mitmesugustes salajasos diplomaatlistes septsuutes, missugune hädaoht esimesest mitte wäiksem ei ole.

Sest nii mõnegi väikse riigi ja rahwa iseseiswus ning wabadus on suurte ja wägewate kasuks neilt riisutud meedsate „orja kauplejate“ südamega diplomaatiste

salaseptsuuste läbi, kusjuures diplomaatlistest piinistest seotud õhtritot wõimataks tehti eneste kaitseks „kätt ja jalga liigutada“.

Meie, eestlased, peame eneste riigi üksiolewat hädaohelikku seisukorda tõsiselt wõtma ja kaaslase leidma, kellega liitudes sedawõrd tugewaks saame, et meil meie nõrkuse läbi ahwateletud otsekohene kallale tungimise hädaoht wäheneks ja meie mitte tühiseks mängukanniks diplomaatlistele salaseptsuustele ei oleks.

Kaaslase otsimisel ja walimisel peame kainelt ja kaugelenägowalt talitama; mitte kui „rikka naise otsijad“ logelejad, kes ainelist, hõlpsalt saadawat kasu ja kerget elu tagaajades, hingelist kokkukõla ei otsi, ilma milleta wõimata õnnelikku elu saawutada, waid kui mehed, kes ise enestele elurada raides mitte ainult kaaslaselt tuge ei otsi, waid ka ise kaaslasele toetust anda tahawad ja suudawad. Sellepärast kadugu meie hulgast kõik need nurjatud logelejad, kes senisest riigiwaranduse wargusest ja rahwa koorimisest weel küll ei ole saanud, waid teed walmistawad selleks, et ka rahwa tulewikku ära müüa eneste isikliste ainelist kasude suurendamise otstarbel ja selleks otstarbeks walmis on kaela langema idapoolsele naabrile, niipea kui olud soodsamaks muutuwad, kelle iseloomuga Eesti rahwal midagi ühist ei ole, waid kelle poole ainult spekulatsioon tõmbab. See, mida eestlaste hulgas idapoolse naabri loomuomadustele sarnasena wast leidub, ei ole eestlaste loomu omadus, waid külgehakanud pahe ja ajutine nähtus, millest eestlased, waba rahwana oma enese elu elades, warsti wabaks saawad.

Eesti rahwal on üle lahe wõnnasrahwas. Soomlased ja Eestlased on „Juu ühest luust ja liha ühest lihast“, nende mõlemate soontes woolab veri, mis ühest algallikast; ning mis nendes rahwastes leegitseb, on süttinud ühest algsüdemest. Suurel rahwasterändamisel walgusid Soome rahwa sugu harud kahele poole Soome lahte. Lahe läbi materjaliliselt kahte osasse lahutatud rahwa lahutas saatus Taara tahtmisel weel waimliselt, karmilt määrates kumbagile aastasadadeks isesuguse tee. Küll oli kumbagi elutee raske ja täis wõitlust olemise eest, aga põhjapoolsel lahekaldal asuwal rahwa osal ei olnud see nii werine ja põrmani alandaw määratud, kui lõunapoolsele lahekaldale asunud rahwa osal, kellel oma parema maa pinna ja soodsama maa seisukoha pärast palju rohkem kannatada tuli. Taara tahtmisel on saatust nüüd ka sellel rahwaosel kannatusi kergendanud

ja wabaduse päike walgustab nüüd ühte wiisi mõlema Soome lahe kaldaid. Peletanud on wabaduse päike lõunapoolselt lahe kaldalt seitse sada aastat kestnud orja õõ pimeduse ja wõeraste wägiwalla ja ühte wiisi soendawad ja elustawad nüüd tema kiired, mõlemil kaldail asuwaid wennasrahwaid. Sellega annab saatus märku, et aeg on jälle kätte jõudnud kaua lahutatud ühe rahwa suguharude ühinemisele, mis mõlemaile ühetasa tarwiline — mis nii ühele kui teisele eluküsimuseks.

Wenna armastust on soomlased eestlaste wastu werega kinnitanud, eestlaste raskematel silmapilkudel wõitluses olemise eest. See weri, mis üks wennasrahwas on walanud teise wennasrahwa wabaduseks, on pandiks ühinemisel ja tugewaks sidemeks liitumisel.

Wennasrahwastel on ühesarnaseid iseloomu jooni, nende hingelised liigutused leiawad üksteises wastukõla, ka see on pandiks ühinemisel ja saab katkemata sidemeks liitumisel. Üksteisele liginemisel rikastawad ja täiendawad wennasrahwa keeled üksteist, rahvusline kultuur saab kindla aluse ja jõurikka pinna.

Ühinedes sünnitawad eestlased-soomlased riigi, mis rahwaarwu poolest Rootsi riigi taoline ja keda teistel riikidel tõsiselt wõtta tuleb. Ühinedes wõiwad eestlased-soomlased ka endi vähemate wendade kaitsemiseks mõjuwamalt wäljaastuda ja nende rasket wõitlust olemise eest wennalikult kergendada.

Ühendatult suudawad Eesti-Soome riigid kindlamalt kaitseliitu luua teiste uuesti loodud iseseiswate riikidega.

Ühendus wõimaldab riikide walitsemises suurt ainelist kokkuhoidmist, mis omalt poolt wõimaldab kergendada rahwa

maksukoormat; paremat hoolekaandmist rahwahariduse eest ja tugewamat riigikaitset maal kui merel.

Ühinemine on mõlema rahwa eluküsimus, sellepärast peawad wõlemad rahwad seda tõsiselt ja ajawiitmata käsile wõtma. Wiiwitamine wõib paratamata ajaloolisoks weaks saada, nii kui see sündis kolmeteistkümmendal aastasajal, eestlaste suurel Jürüpäewa mässu ajal, mille tõttu eestlased seitsemekssajaks aastaks rahwaste hulgast pühiiti, mis aga omalt poolt teed tasandas idapoolsetele barbaarlistele jõududele, kellede metslikku toorest rõhumist ka Soomlased pärast kibedalt tunda said. Ärge m laskem seda korduda! Soomerahwa suguharud kahel pool Soome lahte, ühe käänu wõsud! Saatus wõimaldab teile praegu määrata iseenestele tulewikku; teie käes on praegu teie ja teie järeltulijate tulewik; teie käes on praegu otsustada, kas Soome laht tulewikus tõsiseks Soome laheks jääb, wõi ainult nimekandjaks, kus wõeras wõim peremeheks. Teie käes on praegu otsustada, kas Soome laht kaua oodatud Soome sillaks muutub, mis mõlemaid rahwaid katkestamata ühendab, wõi saab see jälle sügawuseks, mis mõlemaid aastasadadeks, wõib olla — jäädawalt lahutab.

Soome ja Eesti rahwad! Teie käes on wõim eneste saatuse üle otsustada, sellepärast oleneb ka kõik teie mõlemi tahtmisest; mitte teie walitsuste ega teie diplomaatide tahtmine ei tohi selle juures mõjuw ega otsustaw olla, sest need peawad teie tahtmist täitma, aga mitte ei tohi teie eneste tahtmisi peale sundida.

Soome suguharud kahel pool Soome lahte, kasutage soodsat silmapilku!

Joh. Pitka.

22. september.

1217-da aasta „22. september“ kustutas Eesti wanemate „Lembitu“, „Manawalda“, „Wõitele“ ja tuhandate teiste Eesti kangelaste werega Eesti rahwa nime iseseiswate rahwaste nimekirjast.

701 aastad kõndis Eesti rahwas waewa ja plinarikastel radadel, kannatates kõige

tooremat ülekohtut, ihu ja hinge wägistamist, aga tema hingese ei kustunud esiwanematelt pärandud õigustetunde sädemed, waid need löid lökkole igal wähegi wõimalikul silmapilgul ja kihutasid wõitlusele wabaduse ja õiguse eest, — sest õiguse tunne ei kannata orjastamist. Nii mitu korda kui Eesti rahwa lökkole lõonud

õigusefunde leekisi tema oma werega sumbulati, ei suudetud wiimast sädet siiski mitte kustutada. Aastal 1918 ja 1919 kirjutas Eesti rahwas oma werega oma nime uuesti wabade iseseiswate rahwaste nimekirja ja 1921-se aasta „22. september“ tunnistas selle õigeks ja kinnitas selle.

Rahwas, kelle õigusetunne pole kustunud, ei kaunilgi. Hoolimata kõigist raskustest ja rõhumistest võidab ta omale warem wõi hiljem wabaduse. Kuna see rahwas, kellel puudub õiguse tunne, kunagi iseseiswaks ei saa, sest tal puudub see mis teda wabaduse eest wõitlema kihutab. Samuti ei wõikeegisaada ega jääda wabaks kodanikuks, kellel puudub tugew õigusetunne, mis teda alati kihutab oma õigust kaitsema ja oma wabaduse eest wõitlema. Ta riik, kus õiguse üle kõigi pühaks ei peeta, ega õiguse tundest ei hoolita, ei suuda seisma jääda.

Sellepärast õhutamisel esiwanematelt pärandud õigusetunde sädemed tugewateks leekideks mis ärähawitaks kõik orjapõlwest omandud pahed, et waba iseseisew Eesti suudaks kindlalt püsima jääda wabade iseseiswate rahwaste peres, kuhu teda wastuwõttis „22. september 1921.“, kõige wabama rahwa pealinnas Genfis.

* * *

Ineimene, kes ise oma isikust midagi ei pea, kes ise enda eest ei hoolitse, kellel puudub enesetunne ja iseteadwus, ei leia ka teiste poolt toetust, lugupidamist ega wastutulekut, waid ta jääb toorusele tõugata ja tallata.

Samasugune lugu on ka rahwaga; sest rahwas, kellel puudub tugew rahwusline tunne, kes iseenese rahwusest midagi ei pea, ega enese rahwuse eest ei hoolitse, kes on ükskõikne oma rahwuslistes küsimustes, kes hooletu oma rahwusliste huwide wastu, see ei leia teiste rahwaste poolt lugupidamist, ei poolehoidu ega wastutule-

kut. Niisugusel rahwal ei ole tulewikku — ta on kadumisele mõistetud.

Eesti rahwa enesetunnet ja iseteadwust on aastasadade kestwusel wägistatud, tema rahwusetunnet tema weres uputatud, aga sootumaks häwitada pole suudetud ei üht ega teist. Alal on püsinud eraldi eestlasel tugew enesetunne ja iseteadwus, mis igal wõimalusel ennast awaldas, hoolimata weristest järeldustest; kuna rahwustunne temas, aastasadasi kestnud walmupimeduse tõttu, kahwatama oli lõonud. *Seda peame meie nüüd kõige suurema hoolega kasvatama ja suurendama, teisiti ei ole meil, kui rahwal, tulewikku.*

Kuresaare wana lossi wärawa kõrwal, suurtest kiwirahnudest ehitatud seinas kaswab kiwirahnude wahel olewast horitsontaalsest praost wälja pihlakas. Pragu on pikk aga kitsas — waewalt toli laiune. Sein prau peal on kõrge, nii et pihlakat ümbritsewate kiwirahnude peal tuhanded puudad raskust lasub. Seda raskust ei suuda pihlakas, hoolimata omast kõwadusest ja sitkusest kergitadas aga tungi elamiseks, kaswamiseks, päikese paiste, õhu ja wihma kättesaamiseks ning sugu edasiandmiseks, ei suuda ükski raskas kinni pidada. Pihlakas on kaswanud horitsontaalses praus laiaks kui õhuke, lai laud, aga wäljaspool pragu on ta tüsedaks taewa poole tõuswaks jämedaks, uhkete tugewate okstega puuks paisunud, mis täis punaseid marjakobaraid. — Ja alt sügawast wallikraawist tõuseb arwamata hulk noorte pihlakate latwu taewa poole, püüdes kõrgel müüris hõljuwale emapaale läheneda.

Eestlane! Meie wanemad ja meie esiwanemad on kui see pihlakas, kiwimüürist läbi tunginud. Ahtakene oli nende elu-wõimalus — aga läbi tungisid! Ja meie oleme kui selle kiwimüürist läbitunginud pihlaka wõsud nullarikkas wallikraawis. Ärge unustage esivanemate raskeid wõitlusi olemise eest! Ärge unustage meie wäriseid wõitlusi wabaduse eest!

Saagu tugewaks rahwustunne iga eestlase südames.
Joh. Pitka.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A.-S. „Õhisela“ trükk, Tallinnas.